

Åklagarmyndigheten
Utvecklingscentrum Göteborg

Remissvar angående reviderad och omarbetad handbok avseende hedersrelaterad brottslighet

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på Åklagarmyndighetens reviderade handbok om hedersrelaterad brottslighet. Yttrandet inleds med några allmänna reflektioner, varefter synpunkterna disponeras enligt handbokens rubriksättning.

Allmänt kring handbokens beskrivning av hederskontext

Länsstyrelsen Östergötland vill efter genomläsning av handboken och vissa beskrivningar avseende hedersnormer betona vikten av att inte "anta" den världsbild som kan råda i en hederskontext. Formuleringar om att det kan bli "nödvändigt med restriktioner som inte behövs i hemlandet" (sidan 22) och att en person "skymfar (...) familjens heder genom att vända sig till myndigheterna" (sidan 23), kan läsas som en bekräftelse (och i värsta fall ett sanktionerande) av föräldrarnas/familjens/släktens värderingar. Även formuleringen om att ett "blodigt lakan bevisar att flickan och hennes familj har hedern i behåll" bör omprövas för att förtydliga att det snarare handlar om något som i ett visst sammanhang *anses bevisa* oskuld, inte ett faktiskt förhållande. Länsstyrelsen menar således att beskrivningar av föreställningar som förekommer i hederskontext bör övervägas noggsamt för att inte riskera att uppfattas som legitimerande.

Den transnationella dimensionen

Länsstyrelsen menar att den transnationella dimensionen av hedersrelaterat våld och förtryck, barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympningen genomgående kan uppmärksammas tydligare i handboken. Det kan handla om alltifrån hur hotbilden kan påverkas av släkt i andra länder, till att ha kunskap om förhållanden i andra länder samt former för samverkan när det gäller exempelvis barn och unga som förts bort och/eller hålls kvar utomlands. Hänvisning kan till exempel ske till Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden, Sektionen för familjekonfliktfrågor vid Utrikesdepartementet.

2 Se

2.1 Indikatorer på hedersrelaterad brottslighet

Länsstyrelsen delar handbokens beskrivning av de olika indikatorer som kan förekomma i hedersrelaterade ärenden. Vi menar dock att det är viktigt att inte se dessa som punkter i en checklista, som alla måste vara uppfyllda, utan att utsattheten kan se olika ut och att en helhetsbedömning måste göras av samtliga omständigheter och bakomliggande orsaker som kan bidra till att utrona motivet. Även när det gäller exempel på hur olika grupper kan utsättas (flickor/kvinnor, pojkar/män och så vidare) är det viktigt att framhålla att förtrycket kan ta sig andra uttryck än de som listas här.

Vidare vill Länsstyrelsen betona att även personer med intellektuell och/eller fysisk funktionsnedsättning behöver lyftas i detta sammanhang.

3 Förstå

3.3.6 Homo/bi/transsexualitet tabubelagt

När det gäller handbokens avsnitt rörande HBTQ-personer ser Länsstyrelsen att det sker en sammanblandning mellan sexualitet och könsidentitet. Åtskillnad behöver göras kring att någon är transperson (könsidentitet) respektive personens eventuella homo-/bisexualitet (sexuell läggning).

4 Agera

4.1.1 Målsägandens säkerhet

Länsstyrelsen delar Åklagarmyndighetens beskrivningar kring viktiga aspekter av målsägandes säkerhet och utsatthet. Ytterligare några saker kan förtydligas rörande detta, nämligen vikten av:

- Samverkan med socialtjänsten för att säkerställa barns skydd, och att Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ger ett starkare skydd än insatser enligt Socialtjänstlagen (SoL).
- Att båda de parallella processerna sker utifrån ett barnrättsperspektiv, så att barnets skydd inte riskeras av den straffrättsliga processen.

Värt att notera är också att beviskravet i LVU är lägre än inom straffrätten, och att barns uppgifter om våld väger tungt även då det saknas stödbevisning.¹

Med anledning av handbokens skrivningar kring skyddade personuppgifter vill Länsstyrelsen uppmärksamma att *kvarskrivning* sedan januari 2019 är ersatt av *skyddad folkbokföring*.

4.2.2 Vikten av en noggrann utredningsstrategi

Avseende detta avsnitt vill Länsstyrelsen särskilt betona hur viktig samverkan med socialtjänsten är, oavsett om det sker inom ramen för Barnahus eller inte.

4.2.4 Målsägandebitråde och särskild företrädare för barn

Länsstyrelsen instämmer i handbokens formulering kring att målsägandebitråde eller särskild företrädare ska förordnas i hedersärenden. Däremot ställer sig Länsstyrelsen tveksam till handbokens resonemang kring att behov av en särskild företrädare som regel saknas när målsäganden är över 15 år. Länsstyrelsen menar att man här måste beakta att förövare i hedersärenden inte sällan är barnets vårdnadshavare eller att de kollektiva mekanismerna gör att barnet inte kan förlita sig på att vårdnadshavaren tillvaratar barnets rätt. Dessutom kan en ung person i hederskontext ofta ha varit utsatt för kontroll och begränsningar, vilket i sin tur kan ha inverkan på mognadsgrad och förmågan att fatta egna beslut.

Länsstyrelsen vill vidare särskilt lyfta skrivningarna i handboken kring de krav som bör, och kanske till om med ska, ställas på särskilda företrädare eller målsägandebiträden i denna typ av ärenden. Betydelsen för den unga att ha ett kunnigt ombud kan inte nog betonas. Värt att

¹ Se t.ex. Högsta förvaltningsdomstolen 2017, Mål nr 5757-16 samt Högsta förvaltningsdomstolen 2017 ref. 42

notera är också att det går att lämna önskemål om att samma person som förordnats till målsägandebiträde eller särskild företrädare även ska utses som offentligt biträde i LVU-processen, under förutsättning att personen ifråga har den kompetens som erfordras.

4.2.5 Utredningsarbetet

I handboken framhålls att personer inom till exempel skola, socialtjänst och vård kan ha för brottsutredningen viktig information att lämna rörande målsägandens situation. Länsstyrelsen vill påtala att även möjligheten för åklagare och polis att dela med sig av relevant underlag (till exempel riskbedömningar) till socialtjänst under en LVU-process kan behöva lyftas fram i handboken.

4.2.6 Förhören

Länsstyrelsen instämmer i vikten av försiktighet vid anlitan av tolk, och menar att rättstolkar alltid är att rekommendera. Enligt Länsstyrelsens erfarenhet har det i vissa fall förekommit att poliser eller andra personer vid enstaka tillfällen agerar tolk, något som i möjligaste mån bör undvikas för att innehållet i förhöret inte ska kunna ifrågasättas. Om det ändå sker, är ljudinspelning viktig för att kunna belägga vad som framförts i förhöret.

Vidare vill Länsstyrelsen understryka behovet av försiktighet när det gäller personer som kan komma att höras som vittne. Att en person hörts eller ska höras i utredningen och finns med som till exempel stöd för målsägande eller ett annat vittne vid förhör, kan ifrågasättas och komma att användas emot vittnet. Länsstyrelsen menar att ett sådant scenario ska undvikas oavsett om vittnet/stödpersonen redan hörts, eftersom personen ifråga kan komma att vittna också under en kommande huvudförhandling.

Länsstyrelsen menar vidare att det är viktigt att vittnen får adekvat information kring rättsprocessen och att den som håller i ett förhör försäkras sig om att vittnet har förstått de frågor som ställs.

4.3.2 Brotsrubriceringar

Länsstyrelsen anser att även egenmäktighet med barn bör nämnas i detta avsnitt, utifrån att det är brottsligt att föra bort ett barn som är placerat enligt LVU².

4.3.3 Exempel på brott i en hederskontext samt exempel på hedersrelaterade rättsfall

Utöver de exempel på rättsfall som handboken refererar till, vill Länsstyrelsen uppmärksamma en för året ny hovrättsdom rörande olaga frihetsberövande av en flicka i en hederskontext som fördes utomlands under en placering enligt SoL.³

4.4 Rättegång

Länsstyrelsen menar att i ärenden med möjligt hedersmotiv är det av vikt att redan i sakframställan lyfta upp detta och delge rätten nödvändig information och kunskap kring hedersrelaterat våld och förtryck. På så sätt får nämndemän och ordförande större möjlighet att följa åklagarens resonemang, genom förhör till slutplädering.

² Se t.ex. Svea hovrätt 2013, Mål nr B 7927–12 (som dock inte rör specifikt hedersrelaterat våld)

³ Hovrätten över Skåne och Blekinge 2019, Mål nr B 22–19

Ärendets beredning

I den slutliga handläggningen av detta ärende har, utöver beslutande, följande deltagit:
Sakkunniga Negin Amirekhtiar, Bo Lagerkvist och Hanna Linell, Nationella kompetensteamet
mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen Östergötland.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Linda Pergelius Thorbjörnson
Enhetschef

Matilda Eriksson
Sakkunnig hedersrelaterat våld och förtryck